

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 4, Sayı: 11, Haziran 2017, s. 288-314

M. Safa YEPREM¹

F. Zehra KARIŞMAN²

KUR'AN AYETLERİNİN MAKAMSAL OKUYUŞ İLE EZBERLENMESİNİN, AYETLERİN DOĞRU OKUNMASI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ³

Özet

Bu araştırmanın amacı, makamsal okuyuşun Kur'an-ı Kerim ayetlerinin ezberlenmesi üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın örneklem grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ikinci sınıfta okuyan ve araştırmaya gönüllülük esasıyla katılımcı olan altmış iki öğrenci oluşturmuştur. Yansız atama ile oluşturulan iki gruptan deney grubuna, makamlı bir şekilde gerçekleştirilen Kur'an tilaveti dinletilerek belirlenen ayetlerin ezberlenmesi kendilerinden istenmiştir. Kontrol grubundan ise aynı ayetlerin makamsız bir şekilde gerçekleştirilen tilavetini dinleyerek ezber yapmaları talep edilmiştir. Deneysel çalışma sonunda katılımcıların gerçekleştirdikleri ezber okuyuşları, uzman görüşleri alınarak belirlenen kriterler çerçevesinde araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve elde edilen veriler istatistik teste tabi tutularak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda makamsal okuyuş dinlemek suretiyle ezber yapan grubun diğerine göre daha başarılı olduğuna işaret eden bulguya ulaşılmıştır. Bu bulgudan yola çıkarak makamsal okuyuşun, Kur'an ayetlerinin ezberlenmesi üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dini Müzik, Makamsal Okuyuş, Kur'an Ezberi.

¹ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fak. İslam Tarihi ve Sanatları A.B.D., syeprem@gmail.com

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, karismanfatma@hotmail.com

³ Bu makale, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk Din Musikisi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans programı öğrenci olan Fatma Zehra KARIŞMAN'ın "Kur'an Ayetlerinin Ezberlenmesinde Makamsal Okuyuşun Etkisi" (2017) başlıklı yüksek lisans tezi kaynak alınarak yazılmıştır. Yüksek Lisans tez Danışmanı Prof. Dr. M. Safa YEPREM'dir.

THE EFFECT OF THE MEMORISATION OF VERSES OF THE QURAN WITH MODAL APPROACH IN THE CONCEPT OF RIGHT RECITATION

Abstract

The aim of this study is to investigate the effect of recitation with maqam in the memorisation of verses of the Quran. The sample group of this research was formed sixty two Marmara University Faculty of Theology at second grade students who have participated in the research voluntarily. The experimental and control groups were constituted randomly. The experimental group listened to the recitation of Quran which was performed with maqam and was asked to memorise the certain verses. Whereas the control group listened to the recitation of the same verses, which was performed without any maqam and was asked to memorise the verses. The recitations performances of participants were evaluated by the researcher and data were analyzed statistically. The results indicate that the experimental group who listened to the recitation with maqam has better results in memorisation of the verses than the control group. Based on this finding, it was concluded that the recitation with maqam has a positive effect in the memorisation of verses of the Quran.

Keywords: Religious Music, Recitation with Maqam, Memorising of Quran.

1. GİRİŞ

Bu çalışmada, makamsal yapıya sahip bir okuyuşu dinlemenin Kur'an ayetlerinin ezberlenmesi üzerinde bir etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Makalenin yazımında kaynak alınan tez⁴ için yapılan literatür taramasında,⁵ Kur'an ezberinde makamsal okuyuşun etkisi ile ilgili ne müzik alanında ne de dini ilimler alanında herhangi bir çalışmaya rastlanmadığından bu konu araştırmaya değer bulunmuştur. Kıraat, Psikoloji, İstatistik alanındaki uzmanlarla yapılan görüşmeler ve gerçekleştirilen pilot çalışma neticesinde araştırma materyalleri hazırlandıktan sonra gönüllü katılımcılarla deneysel çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonunda, katılımcıların yaptıkları ezberi okumaları sırasında izinleri dâhilinde alınan ses kaydı daha sonra araştırmacı tarafından dinlenerek, uzman görüşleri doğrultusunda belirlenen kriterler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin istatistik analizleri, alanın uzmanı tarafından yapılmış,⁶ elde edilen bulgu araştırmacı tarafından alt problem ve hipotez açısından tartışılarak sonuca ulaşılmıştır. Bu makalede, araştırmanın amacı doğrultusunda yansız atamayla oluşturulan deney ve kontrol gruplarının, ezber doğru okuyuş sonucu (dos.) ortalamaları karşılaştırılmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın konusunu ortaya çıkaran problem durumu, problemi detaylandırmak amacıyla oluşturulan alt problem ve hipotez, bu hipotezi test etmek üzere

⁴ F. Zehra Karışman, "Kur'an Ayetlerinin Ezberlenmesinde Makamsal Okuyuşun Etkisi", (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2017).

⁵ Karışman, s. 104.

⁶ İstatistik analizler, İstatistik Uzmanı Yunus Emre Demir tarafından yapılmıştır.

oluşturulan araştırma modeli, veri toplama ve çözümleme teknikleri, araştırmanın sınırlılıkları ve varsayımlar, araştırmanın hazırlık ve uygulama süreci, katılımcıların Kur'an ve müzik ile ilişkileri hakkında açıklamalar bulunmaktadır.

2.1. Problem Durumu ve Cümlesi

Ahmet Hakkı Turabi'nin "İbn Sina ve Müzik" isimli bildirisinde İbn Sina'ya göre "hep daha güzel olan üzerine kurulu bir iş ve kişisel hazzın ifadesi" olduğu belirtilen müzik,⁷ insan yaşamının hemen her döneminde yer almaktadır. Gülşen Göksel Erdal ise, "Müziğin Kişisel-Toplumsal-Ulusal-Uluslararası İşlevleri Üzerine" isimli bildirisinde müziğin sosyal, kültürel, siyasi ve daha pek çok alanda kullanılabilme özelliğinin yanında kişisel, toplumsal, ulusal, uluslararası işlevlerinin de olduğunu belirtmiştir.⁸ Bunun yanı sıra İlkay Şahin "Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik" isimli makalesinde, kitlelere ulaşma ve onları etkileme gücüne sahip olan müziğin, kendilerini ifade etmek ve toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmek üzere, dinlerin müracaat ettikleri sanat türlerinin başında geldiğini iddia etmektedir.⁹ Feyzan Göher; ilahi dinlerde müzik ve dinin baştan beri iç içe olduğunu, misyonerlerin puta tapan insanları Hristiyan yapmak için ilahilerden yararlandıklarını, Latince bilmeyen kişilerde ve vaaz dinlemekten kaçınarak eski inançlarında direnen insanlar üzerinde müziğin etkileyici olduğunu "Müziğin Toplumsal İşlevi Müzik, Siyaset, Din ve Ekonomi" isimli bildirisinde belirtmiştir.¹⁰ Bunun yanı sıra Süleyman Uludağ, "Musiki Âlemdeki Süsün Bir Parçasıdır" isimli makalesinde, insanlık tarihi ile eş tuttuğu din-müzik ilişkisinde, dinin müziğin en önemli konularından biri olduğunu, insanların dini ve kutsal metinleri sesleri ile süsleyerek terennüm ettiklerini ifade etmiştir.¹¹ Safa Yeprem "Türk Cami Musikisi İle Mukayeseli Olarak İstanbul Gayr-ı Müslimlerinde Mabed Musikisi" isimli doktora tezinde; Yahudi cemaati sinagoglarında Zebur ve Tevrat ayetlerinin; Hristiyan mezheplerinin hemen hepsinin kiliselerinde güfteleri Kitab-ı Mukaddes metinlerinden oluşan dini müzik formlarının; İslam dini ibadet ve merasimlerinin gerçekleştirildiği mekânlarda ise Kur'an-ı Kerim ayetlerinin makamsal bir üslup ile icra edildiğini ortaya koymuştur.¹² Ahmet Muhtar Ataman, "Musiki Tarihi II" adlı eserinde; kutsal metinlerin müzikal bir üslupla okunmasının dini öğretilerini geniş kitlelere yaydığı bilinen Yahudilik ve Hristiyanlık dinleri için önemli bir yöntem olduğunu, bunun yanı sıra özellikle Hristiyanların **dini metinlerin ezberlenmesini kolaylaştırdığı** düşüncesiyle mabedlerinde müziğe yer verdiklerini iddia etmektedir.¹³ Bu bilgiden yola çıkarak "Makamsal okuyuşun İslam dini kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim ayetlerinin ezberlenmesinde de bir etkisi

⁷ Ahmet Hakkı Turabi, "İbn Sinâ ve Müzik", Uluslararası İbn Sinâ Sempozyumu, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 22-24 Mayıs 2008, C. 2, s. 199.

⁸ Gülşen Göksel Erdal, "Müziğin Kişisel-Toplumsal-Ulusal-Uluslararası İşlevleri Üzerine", 38. İcanas – Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları- Kongresi, Baskı Sayısı: 450, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı, 10-15 Eylül 2007, C. 1, s. 288.

⁹ İlkay Şahin, "Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt.49, sy. 2, (Haziran 2008), s. 274.

¹⁰ Feyzan Göher, "Müziğin Toplumsal İşlevi Müzik, Siyaset, Din ve Ekonomi", 38. İcanas –Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları- Kongresi, Baskı Sayısı: 450, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı, 10-15 Eylül 2007, C. 1, s. 311.

¹¹ Süleyman Uludağ, "Musiki Alemdeki Süsün Bir Parçasıdır", Diyanet Aylık Dergi Eki, sy. 221, (Mayıs 2009), s. 18.

¹² M. Safa Yeprem, "Türk Cami Musikisi İle Mukayeseli Olarak İstanbul Gayr-ı Müslimlerinde Mabed Musikisi", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2004), s. 332.

¹³ Ahmet Muhtar Ataman, Musiki Tarihi II, 2. Baskı, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1947, s. 68.

olup olmadığı” sorusuna cevap aramak üzere literatür taraması yapılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in, ezberlenmesi açısından müzikle nasıl ilişkilendirildiğine dair bilgi bulmak üzere yapılan kaynak taramasında, bu konuda müstakil olarak yazılmış herhangi bir kitap, makale veya akademik çalışmaya rastlanmamıştır.¹⁴ Müstakil olarak bu konuda yazılmamış olmakla birlikte, içeriğinde Kur'an ve müzik ilişkisine yer veren eserlerde daha çok, “Kur'an kıraatinde” müziğin dinen caiz olup olmadığı veya okuyuş esnasında müziğin ne ölçüde ve nasıl kullanılabileceğine dair bilgilere değinildiği görülmektedir. Kur'an ve ezber ile ilgili malumatın yer aldığı kaynaklarda ise daha çok hafızlığın **tarihi sürecine** ve bu konuda uygulanan **yöntemlerin içeriğine** yer verilmektedir. Dini müzik alanında yapılan akademik çalışmalarda, Kur'an kıraati ve müzik ilişkisinin **camî musiki formları** kapsamında ele alındığı gözlenmektedir. Ancak bu çalışmalarda ve incelenen diğer eserlerde de **Kur'an-ı Kerim'in ezberlenmesi ile makamsal okuyuş ilişkisine değinilmemesi** önemli bir boşluk oluşturmaktadır. Bu çalışmada Kur'an metinlerinin ezberlenmesi ve makamsal okuyuş ilişkisinin araştırılması suretiyle alandaki boşluğun bir nebze de olsa doldurulması amaçlanmaktadır.

Problem Cümlesi: Makamsal okuyuşun İslam dini kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin ezberlenmesinde etkisi var mıdır?

Araştırmada makamsal okuyuşun Kur'an-ı Kerim ayetlerinin ezberlenmesi üzerinde etkisi olup olmadığının incelenmesi amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

2.1.1. Alt Problem

Deney grubundaki katılımcıların doğru okuyuş sonuç (dos.) ortalamaları ile kontrol grubundakilerin ortalamaları arasında anlamlı bir **farklılık** var mıdır?

2.1.2. Hipotez

Kur'an ayetlerinin **makamsal okuyuşunu** dinleyerek ezber yapan grubun **dos. ortalaması**, **makamsız** olanı dinleyerek ezber yapan grubun **ortalamasına göre daha yüksektir.**

2.2. Metodoloji

2.2.1. Araştırmanın Modeli

Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin¹⁵ birlikte kullanıldığı bu çalışma **deneysel** bir araştırmadır. Gönül Kırcaali İftar, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri isimli kitaptaki “Bilim ve Araştırma” adlı bölümde; deneysel araştırmalarda belirli bir değişkenin iki ya da daha fazla araştırma grubu üzerindeki etkililiğinin incelenebileceğini belirtmektedir.¹⁶ Niyazi Karasar'ın, “Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler” isimli kitabındaki tanımına göre;¹⁷ araştırmamız **gerçek deneme modellerinden sontest kontrol gruplu deneysel desen** modelindedir. Karasar, bu modelleri kitabında şu şekilde açıklamaktadır:

¹⁴ Karışman, s. 104.

¹⁵ Bu yöntemlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Songül Karahasanoğlu ve Elif Damla Yavuz, Müzikte Araştırma Yöntemleri, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Yayınları, 2015, s. 10.

¹⁶ Gönül Kırcaali İftar, “Bilim ve Araştırma”, Ali Atf Bir (Ed.), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri içinde (3-12), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 601, 1999, s. 8.

¹⁷ Niyazi Karasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler, 2. Yazım 30. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, s.131-132.

Gerçek deneme (true-experimental) modelleri: Bilimsel değeri en yüksek denemeler, gerçek deneme modelleri ile yapılanlardır. Gerçek deneme modellerinin ortak özellikleri, birden çok grup kullanılması ve grupların yansız atama ile oluşturulmasıdır. Böylece, her araştırmada en az bir deney bir de kontrol grubu bulunur. Bunlar, öteki kontrol değişkenleri açısından denkleştirilmiş sayılır.

Sontest kontrol gruplu model: Bu modelde, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri, deney; öteki kontrol grubu olarak kullanılır. Gruplara yalnız sontest uygulanır (Deney sonu ölçme yapılır).¹⁸

Bu araştırma modelinin **bağımsız değişkeni makam** unsurudur. Araştırmada, deney grubuna makamsal okuyuş dinletilirken; kontrol grubuna makamsal olmayan bir okuyuş dinletilmiştir. Katılımcıların deneysel çalışma sonunda gerçekleştirdikleri ezber okuyuşlarının değerlendirilmesiyle ortaya çıkan **dos. ortalamaları** ise araştırmacının **bağımsız değişkenidir**.

2.2.2. Evren ve Örneklem

Türkiye'deki üniversitelerin bütün ilahiyat fakülteleri araştırmacının evrenini oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise 2016-2017 eğitim öğretim yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ikinci sınıfta okuyan ve araştırmaya gönüllülük esasıyla katılımcı olan 62 öğrenciden oluşmaktadır.

2.2.3. Veri Toplama Yöntemleri

Araştırma problemini temellendirmek amacıyla oluşturulan problem durumunun verileri **literatür tarama** yöntemi ile elde edilirken, alt problemlere dair bulgular kısmının verilerine ise **deney** yöntemi ve aşağıdaki veri toplama araçları ile ulaşılmıştır.

2.2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları şunlardır:

2.2.4.1. Katılımcı Bilgi Formu

Bu formla katılımcıların demografik bilgileri, Kur'an ve müzik ile olan ilişkileri hakkında veri toplanması amaçlanmaktadır. Araştırmacı tarafından oluşturulan formun hazırlık sürecinde, katılımcılarla ilgili veri elde edilmek istenen değişkenlerin belirlenmesi ve formda yer alacak soruların yapısı konusunda uzman görüşlerine başvurulmuş, literatür taraması kapsamındaki bazı tezlerdeki katılımcı formları ve anket formları incelenmiştir.¹⁹

Bu formda; katılımcının cinsiyeti, yaşı, Kur'an okumayı ilk olarak öğrendiği yer ve yaş bilgisi, okuldaki dersler dışında Kur'an okuma alışkanlığı olup olmadığı, haftalık Kur'an okuma süresi, son iki dönemde aldığı Kur'an dersi not ortalaması, tecvid bilgisi, Kur'an'dan ezbere

¹⁸ Karasar, s. 131-132.

¹⁹ Katılımcı bilgi formu ile ilgili MÜİF Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Sevede Düzgüner'in (18.11.2016) ve istatistik uzmanı Yunus Emre Demir'in (11.11.2016) uzman görüşü alınmıştır. Bu konuda katılımcı formları incelenen tezler: Fatma Emel Kapan, "Anadolu İmam Hatip Liselerindeki Müzik Eğitiminin Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi", (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, 2011), s. 60. Özlem Öztürk, "İlköğretim Altıncı Sınıf Müzik Dersinde Kullanılan 'Tam Öğrenme Modeli'nin Öğrencilerin Tutum ve Başarılarına Etkisi", (**Doktora Tezi**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2012), s. 147.

bildiği sure ve sayfa sayısı, ezber yöntemi, ezber yaparken algıladığı zorluk derecesi ile yaptığı ezberi hocasına okurken hatırlama konusunda algıladığı zorluk derecesi, müzik dinlemekten hoşlanıp hoşlanmadığı, ne tür müzik dinlediği, günlük müzik dinleme süresi, müzik eğitimi durumu, müzik bilgisi sorgulanmaktadır.²⁰

2.2.4.2. Doğru Okuyuş Sonucu (Dos.) Değerlendirme Formu

Katılımcıların deney sürecinde ezberledikleri ayetleri sürecin sonunda okumaları esnasında gösterdikleri başarı ve yaptıkları hata durumunu değerlendirebilmek amacıyla araştırmacı tarafından uzman görüşleri²¹ alınarak hazırlanan bu formda; katılımcının okuyuşu, seçilen ayet grubunda bulunan harf, **hareke, sükun, tecvid kuralları**²² gibi teknik özellikleri barındırması, ayetlerin ve kelimelerin tekrar edilmesi, hatalı okunması ya da hatırlanmaması açısından sorgulanmaktadır.²³

2.2.4.3. Uzman Görüşü Formu

Bu form, araştırmada kullanılacak olan materyallerin yapısını belirlemek üzere, Pınar Arslan'ın doktora tezindeki "Eser Öneri Formu"²⁴ örnek alınarak, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Form ile Kur'an-ı Kerim ve Kıraat alanı uzmanlarından;²⁵ katılımcılara ezberlemeleri için sunulacak ayetlerin belirlenmesi, belirlenen bu ayetlerin okunuşunda kullanılacak olan makamının seçilmesi, katılımcıların deneysel işlem sonunda okudukları ezberleri değerlendirmede hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiği gibi konulardaki görüş ve önerilerinin alınması amaçlanmaktadır.²⁶

2.2.5. Veri İşleme Yöntemleri

Araştırmanın problem durumunu ortaya koymak amacıyla literatür taraması ile toplanan veriler mantık ilminde genelden özele doğru akıl yürütme olarak tanımlanan tümdengelim²⁷ metodu ile işlenmiştir. Örneklemin genel yapısına dair katılımcı bilgi formundan elde edilen veriler ile sınıt kontrol grubu modellenen deneysel çalışma sonucu ulaşılan veriler, öncelikle araştırmacı tarafından Microsoft Office Excel programına işlenmiş daha sonra da istatistik uzmanı tarafından SPSS 21 paket programına aktarılarak araştırmanın alt problemleri doğrultusunda istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

²⁰ Karışman, s. 90.

²¹ Doğru okuyuş sonucu değerlendirme formu ile ilgili taslak, istatistik uzmanı tarafından oluşturulmuş içerik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

²² Koyu renkle yazılan kelimelerin tanımları için bkz. 2.2.9. Tanımlar.

²³ Karışman, s. 93.

²⁴ Pınar Arslan, "Türk Din Musikisinin Sağlıklı İnsanların Hormonal Yapıları Üzerindeki Etkileri", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2016), s. 95.

²⁵ Görüşüne başvuru Kur'an-ı Kerim ve Kıraat alanı uzmanları: Prof. Dr. Nihat Temel (MÜİF Öğretim Üyesi, 02.11.2016), Naci Demirci (MÜİF Araştırma Görevlisi, 02.11.2016), Prof. Dr. Mehmet Emin Maşalı (MÜİF Öğretim Üyesi, 03.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Kamil Yaşaroğlu (MÜİF Öğretim Üyesi, 14.11.2016), Kerim Öztürk (MÜİF Misafir Öğretim Görevlisi, Üsküdar Valide-i Cedid Camii İmam-Hatibi, 16.11.2016), Yunus Balcioğlu (MÜİF Misafir Öğretim Görevlisi, Ataşehir Mimar Sinan Camii İmam-Hatibi, 16.11.2016), Dr. Münteha Maşalı (MÜİF Öğretim Görevlisi, 18.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Fatih Çollak (MÜİF Emekli Öğretim Üyesi, 18.11.2016), Osman Eğin (İstanbul Haseki Diyanet Eğitim Merkezi Müdürü, 21.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Hatice Şahin Aynur (Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, 22.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kılıç (MÜİF Öğretim Üyesi).

²⁶ Karışman, s. 94.

²⁷ İbrahim Emiroğlu, Klasik Mantığa Giriş, 8. Basım, Ankara: Elis Yayınları, 2011, s. 136.

2.2.6. Verilerin Çözümlemesi

Kaynaklarda istatistiksel analizde uygulanacak olan yöntemin araştırmanın amacına, varsayımın niteliğine, değişkenlerin yapısal özelliğine göre farklılık gösterdiği belirtilmektedir.²⁸ Örneğin sayı değeri taşıyan değişkenlerin (yaş, not ortalaması gibi) test edilmesinden önce değişkenin örnekleme **dağılım** karakteristiğinin sınanması gruplar arasında sağlıklı karşılaştırmaların yapılabilmesi açısından uzmanlar tarafından önemli görülmektedir.²⁹ Demek ki bazı değişken türleri ile ilgili analiz için hangi testin daha uygun olacağına karar vermeden önce bu değişkenlerin gruplardaki dağılım karakteristiğinin tespit edilmesi gerektiği söylenebilir. Nilgün Köklü istatistik terimleri ile ilgili eserinde dağılımın tanımını şu şekilde yapmaktadır.

“Dağılım, bir evrenden örneklem alındığında, verilere ait göreceli frekansları açıklayan bir olasılık fonksiyonudur.”³⁰

Bu çalışmada katılımcının yaşı, haftalık Kur’an okuma süresi, Kur’an okumayı öğrenme yaşı, Kur’an dersi not ortalaması, tecvid bilgisi puanı, ezber sayfa sayısı, ezber yaparken ve ezberi okurken algılanan zorluk derecesi puanı, günlük müzik dinleme süresi, müzik bilgisi puanı gibi sayı değeri taşıyan değişkenlerle dos. ortalaması arasındaki ilişkinin gruplara göre yapılacak olan analizinden önce değişken değerlerinin gruplardaki dağılım karakteristiği **One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi (K-S Testi)** ile sınanmıştır. Bu testin, “örneklem değerleri dağılımının belli bir teorik dağılıma uyup uymadığını test ettiği” kaynaklarda belirtilmektedir.³¹

Değişken değerleri **normal dağılım**³² gösterdiğinde, gruplar arasında o değişken açısından farklılık olup olmadığını tespit etmek için **parametrik testler, normalden farklı dağılım** gösterdiğinde ise **parametrik olmayan testler** kullanılmıştır. Hüsnü Arıcı “İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar” isimli kitabında; normal dağılımda değerlerin evren ortalaması etrafında simetrik dağılım gösterdiğini, pek çok davranışın ölçümlerinin normal dağılıma benzer bir şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir.³³ Büyüköztürk ve arkadaşları, “Sosyal Bilimler İçin İstatistik” adlı kaynakta parametrik testler ve parametrik olmayan testlerle ilgili şu bilgiler yer vermiştir:

Parametrik istatistikler ilgilenilen değişken bakımından ölçümlerin evrendeki dağılımlarıyla ilgili bazı varsayımları gerektirirken, buna karşılık parametrik olmayan istatistikler böyle bir varsayım gerektirmeyen, bir başka deyişle dağılıma bağlı olmayan istatistiklerdir... Parametrik olmayan istatistikler ölçeklerin tümünden elde edilen veriler üzerinde kullanılabilirken, parametrik istatistikler verilerin en az aralık ölçeğinde olmasını gerektirir...³⁴

²⁸ Abdülkadir Kalıpsız, Bilim ve Araştırma, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 1987, s. 185-188; Aysel Aziz, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Geliştirilmiş 6. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2011, s. 161.

²⁹ Şener Büyüköztürk, Ömay Çokluk ve Nilgün Köklü, Sosyal Bilimler İçin İstatistik, 10. Basım, Ankara: Pegem Akademi, 2012, s. 150.

³⁰ Nilgün Köklü, Açıklamalı İstatistik Terimleri Sözlüğü, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002, s. 31.

³¹ Test hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Köklü, s. 79.

³² Normal dağılım: Sürekli random değişkenlere ait verilerin oluşturduğu çan eğrisi biçiminde bir eğrinin yatay eksene göre gösterdiği dağılım. (Köklü, s. 97).

³³ Hüsnü Arıcı, İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar, Gözden Geçirilmiş 15. Baskı, Ankara: Meteksan A.Ş., 2005, s. 198; Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, s. 61.

³⁴ Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, s. 151.

Bu araştırmada K-S Testi sonucunda dağılım karakteristiğinin normal dağılıma uygunluk gösterdiği tespit edilen Kur'an okumayı öğrenme yaşı, Kur'an dersi not ortalaması, tecvid bilgisi puanı ve müzik bilgisi puanı değişkenleri ile dos. ortalamaları arasındaki ilişkinin gruplara göre farklılık gösterip göstermediğinin analizinde parametrik testlerden **Bağımsız Örneklem t testi** kullanılmıştır. Bu testin, bağımsız ölçümlerle elde edilen ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını tespit etmek için uygulandığı kaynaklarda belirtilmektedir.³⁵

K-S Testi sonucunda dağılım karakteristiğinin normal dağılımdan farklılık gösterdiği tespit edilen yaş, haftalık Kur'an okuma süresi, Kur'an'dan ezbere bilinen sayfa sayısı, Kur'an ezberi yaparken ve ezberi hocaya okurken hatırlama konusunda algılanan zorluk derecesi, müzik dinleme süresi değişkenlerin değerleri ile dos. ortalamaları arasındaki ilişkinin ve dos. ortalamalarının gruplara göre farklılık gösterip göstermediğinin analizinde parametrik olmayan testlerden **Mann-Whitney U Testi (Mu Testi)** kullanılmıştır. Bu test kaynaklarda "*iki bağımsız örneklemden elde edilen puanların arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için kullanılan en güçlü parametrik olmayan tekniklerden biri*" şeklinde anlatılmaktadır.³⁶

Buraya kadar anlatılanların dışında kalan cinsiyet, Kur'an okuma eğitiminin ilk alındığı yer, Kur'an okuma alışkanlığı, müzik dinleme alışkanlığı, müzik eğitimi durumu ve müzik eğitimi türü gibi sayma kuralına uyan kategorik değişkenler ile dos. ortalamaları arasındaki ilişkinin gruplara göre farklılık gösterip göstermediğinin analizinde **Ki-Kare Testi** kullanılmıştır. Bu testin kategorik değişkenler arasındaki bağımlılığın araştırılmasında kullanıldığı kaynaklarda ifade edilmektedir.³⁷

Araştırmada çeşitli alt başlıklar halinde değerlendirilen tecvid bilgisi ve müzik bilgisi gibi değişkenlerle ilgili analizlerde kullanmak üzere tek bir sonuç elde edebilmek için, söz konusu değişkenlerin toplanabilirlik özelliğinin olup olmadığı **Tukey Testi** ile sınanmıştır.³⁸

Araştırmada, Kur'an ezberleme yöntemi, dinlenen müzik türü gibi çoklu cevap içeren değişkenlere dair verilere istatistik uzmanı tarafından test uygulanmayıp bunlara ait bulguların gruplara göre dağılım oranları grafikler halinde sunulmuştur.³⁹

Kaynaklarda istatistiksel verileri anlamlı hale getirmenin bir yolunun bu verileri bazı istatistiksel ölçülerle tanımlamak olduğu belirtilmektedir.⁴⁰ Bu araştırmada elde edilen verilerin sınıflandırılması ve tanımlanması amacıyla **frekans (f)**, **ortalama** değerleri gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.⁴¹

Deney ve kontrol gruplarının deneysel çalışma sonrasında elde ettikleri dos. ortalamaları arasında çeşitli değişkenler açısından anlamlı bir farklılığın olup olmadığının test edilmesinde **0,05 anlamlılık (manidarlık) düzeyi** esas alınmıştır. Test değeri 0,05'ten büyük olduğunda

³⁵ Test hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Zeki Arslantürk, Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri, 5. Basım, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001, s. 140.

³⁶ Test hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Köklü, s. 91.

³⁷ Çiğdem Arıcıgil Çılan, Sosyal Bilimlerde Kategorik Verilerle İlişki Analizi, 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi, 2009, s. 33.

³⁸ Test hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Köklü, s. 137.

³⁹ Grafikler için bkz. "2.2.14. Katılımcıların Kur'an ve Müzik ile İlişkisi".

⁴⁰ Arıcı, s.41.

⁴¹ Koyu renkler yazılan bu terimlerin tanımları için bkz. 2.2.9. Tanımlar.

değişkenler arasında farklılık olmadığı, 0,05'ten küçük olduğunda ise farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. İstatistiksel analizlerde hipotezlerin test edilmesi konusunda kullanılacak anlamlılık düzeyinin toplum bilimlerinde genellikle 0,05 olarak belirlendiği kaynaklarda ifade edilmektedir.⁴² *Sosyal Bilimlerde Yaklaşımlar ve Metodolojiler* adlı eserde 0,05 değeri şu şekilde açıklanmaktadır:

“... Eğer bir bulgunun genelleştirilebileceği durumların %5'i söz konusu ilişkiyi göstermekte başarısız olursa bu, yirmi durumda bir tanesinin bunu gösteremeyeceği anlamına gelir. Aynı şekilde, eğer 0,05 önem düzeyine sahip bir bulgu ortaya koyamazsak, o zaman söz konusu ilişkinin her şeye rağmen gerçek olması için yirmide bir şans vardır...”⁴³

Araştırmada, değişken değerlerinin dağılımlarının sınındığı K-S Testi'nde de **anlamlılık düzeyi 0,05** olarak belirlenmiştir. Test değeri 0,05'den büyük olduğunda dağılımın normal olduğu, 0,05'den küçük olduğunda ise normalden farklı olduğu kabul edilmiştir.

2.2.7. Sınırlamalar

• Araştırma, İstanbul ili Üsküdar ilçesi sınırları içerisinde eğitim veren üniversitelerden **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi** öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

• Araştırma, bu kurumun **ikinci sınıfında** öğrenim gören ve **gönüllü** olarak katılımcı olan öğrenciler (62 öğrenci) ile sınırlandırılmıştır.⁴⁴

• Araştırma, deney ve kontrol gruplarına ezberlemeleri için verilen **Hicr Suresinin 91-95.** ayetleri ile sınırlandırılmıştır.

• Araştırma, deney grubundaki deneklere ezberlemeleri için dinletilen Kur'an ayetlerinin uzman görüşlerine göre belirlenen⁴⁵ **Rast** makamındaki okunuşu ile sınırlandırılmıştır.

• **Araştırma sonucunda yapılacak olan yorumlar sadece araştırmanın yapıldığı dönem ve ilgili örneklem ile sınırlıdır.**

2.2.8. Varsayımlar

• Deney ve kontrol grubunu oluşturan deneklerin hafıza kuvvetleri arasında fark olmadığı varsayılmaktadır.

• Deney ve kontrol grubunu oluşturan deneklerin Kur'an okuma ve ezberleme hızları arasında fark olmadığı varsayılmaktadır.

⁴² Aziz, s. 162; Arslantürk, s. 139.

⁴³ Donatella della Porta ve Michael Keating, *Sosyal Bilimlerde Yaklaşımlar ve Metodolojiler*, Sabri Gürses (çev.), 1. Basım, İstanbul: Küre Yayınları, 2015, s. 304.

⁴⁴ Araştırmanın ikinci sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmasında, birinci sınıftaki öğrencilerin yükseköğrenime yeni başlamaları, bu yüzden araştırma kapsamında gerekli bazı bilgileri karşılayamayacakları, dördüncü sınıfların ise yükseköğrenimde son seneleri olması ve yoğun bir dönem geçirmeleri sebebiyle gerçekleştirilecek olan çalışmaya katılımında sıkıntı yaşanabileceği konusundaki çekinceler etkili olmuştur. Geriye kalan iki düzey (2. ve 3.sınıflar) arasında rastgele bir seçimde bulunulmuştur.

⁴⁵ Detaylı bilgi için bkz. Tablo 2.

• Deneysel ve kontrol grubunu oluşturan deneklerin akademik başarı puanlarının Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili bütün alt başlıkları kapsadığı varsayılmaktadır.

• Araştırmaya katılan deneklerin katılımcı bilgi formundaki sorulara samimi bir şekilde doğru yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

2.2.9. Tanımlar

Araştırmanın metin kısmında kullanılan ve açıklanması uygun bulunan terimlerinin tanımları aşağıda yer almaktadır.

2.2.9.1. İstatistik Terimlerinin Tanımları⁴⁶

Anlamlılık/Manidarlık: “Eğer hipotez testinde kullanılan istatistik değeri kabul sınırları dışında yer alırsa, yani etkinin olmadığı null hipotezinin ret edilmesinin bir sonucu olarak bu etkinin manidar (anlamlı) olduğu söylenir.”

Anlamlılık Düzeyi: “ H_0 null hipotezinin doğru olduğu halde ret edilme olasılığına anlamlılık ya da manidarlık düzeyi denir. Anlamlılık düzeyi, hipotetik değerle örneklemeden elde edilen değer arasındaki farkın şansla açıklanamayacak kadar büyük olduğu anlamındadır.”

Bağımlı Değişken: “DeneySEL bir çalışmada, bağımsız değişkenin her bir durumu altında deneklerden ölçülen değışkene denir. Bağımsız değışkene bağılı olarak ortaya çıkan ve araştırmanın sonucu durumunda olan değışkendir.”

Bağımsız Değişken: “DeneySEL bir çalışmada, deneyi yapan kişi tarafından manipüle edilebilen ve etkileri araştırılan değışkenlere denir.”

Değişken: “Bir şahsın, grubun veya çevrenin bir durumdan diğerine değışebilen veya bir farklılık gösterebilen herhangi bir özelliğidir.”

Deneysel: “Bir değışkenin değıştirildiği ya da manipüle edildiği, diğer değışkene ait puanların ölçüldüğü ve diğer tüm değışkenlerin ise kontrol edildiği bir araştırma yöntemidir.”

Frekans: “Bir veri setinde, her bir puanın ortaya çıkma sayısı olarak tanımlanır. Kısaca, değışkenin herhangi bir değerinin tekrar sayısıdır.”

Normal Dağılım: “Sürekli random değışkenlere ait verilerin oluşturduğu çan eğrisi biçiminde bir eğrinin yatay eksene göre gösterdiği dağılım.”

Ortalama: “Ortalama, aritmetik ortalamaya karşı gelir. Bir grup verinin aritmetik ortalaması, bir dağılımdaki puanların toplanıp puanların sayısına bölünmesidir.”

Veri: “Gözlemler ve görüşmeler sonucu olarak toplanan sayılar veya ölçmeler.”

2.2.9.2. Kur'an ve Tecvid Terimlerinin Tanımları⁴⁷

Fem-i Muhsin: “Kur'an-ı Kerim'i emredilene uygun olarak en güzel tarzda icara eden üstat.”

⁴⁶ Köklü, s. 5, 11, 12, 33, 51, 97, 102, 141. (İstatistik terimlerinin tanımları bu sözlükten alınmıştır).

⁴⁷ Mehmet Ali Sarı, Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Tekniği ve Kuralları, 2. Baskı, İstanbul: MÜİFV Yayınları, 2011, s. 41-59 (Kur'an ve Tecvid ilmiyle alakalı terimlerin tanımları bu kaynaktan alınmıştır).

Hareke: “Kur’an harflerini seslendiren ve dilimizdeki sesli harflerin yerini tutan işaretlerdir.”

Sükun: “Sözlükte durmak susmak manalarına sükun halindeki harfin herhangi bir hareke ile yönü tayin edilmemiştir.”

Tecvid Kuralları: “Harflerin mahreç ve sıfat farklılıklarını gözeterek

Kur’an-ı Kerim’i, Allah’ın emrettiğine uygun bir biçimde okumak için uyulması gereken kurallardır.”

Tilavet: “Kur’an ayetlerini birbiri ardınca tecvid esasları ve cari usuller çerçevesinde, sanatlı, seyirli, ahenkli şekilde okumak.”

Mahrec: “Harfin, ağızda doğup belirmediği yer.”

2.2.9.3 Diğer Tanımlar

Makamsal Okuyuş: Herhangi bir metnin makamsal yapıların (çeşniler-makamsal aralıklarla oluşturulmuş dörtlü veya beşli nota grupları) kullanılmasıyla manasının önüne geçmeyecek bir müzikal üslupla seslendirilmesi.

Doğru Okuyuş Sonucu: Katılımcıların ezber okuyuşunun uzman okuyuşuna uygunluğunu gösteren sayı.

2.2.10. İlgili Literatür Taraması

Araştırma konusu ile ilgili yapılan literatür taramasında ele alınan kaynakların kapsamlarına göre frekans ve yüzde dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 1
Literatür Taramasındaki Kaynakların Kapsamlarına Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

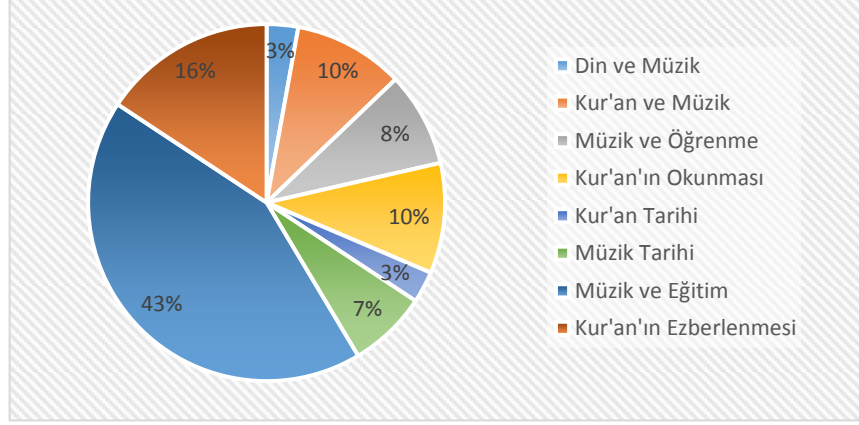
Konu	Frekans*	Frekans (Rakam)	%	Kaynak Sayısı=70
Din ve Müzik		2	2,9	
Kur’an ve Müzik		7	9,8	
Müzik ve Öğrenme		6	8,6	
Kur’an’ın Okunması		7	9,8	
Kur’an Tarihi		2	2,9	
Müzik Tarihi		5	7,13	
Müzik ve Eğitim		30	42,9	
Kur’an’ın Ezberlenmesi		11	15,9	
Kur’an Ayetlerinin Ezberlenmesinde Makamsal Okuyuşun etkisi		0	0,00	
Toplam		70	100	

*Frekans: Ölçümlerin tekrar sayısı.

Araştırma konusu ile ilgili yapılan literatür taraması kapsamında 70 adet kaynak incelenmiştir. Yukarıdaki tablo ve grafikte de görüldüğü gibi, Kur’an-ı Kerim ile ilgili çalışmalarda Kur’an’ın okunması, ezberlenmesi, Kur’an ve müzik ilişkisi gibi konulara yer verilirken müzik ile ilgili çalışmalarda din ve müzik, müzik ve öğrenme, müzik ve eğitim konularına değinildiği anlaşılmaktadır. Yapılan literatür taramasında “Kur’an’ın ezberlenmesi ile makamsal okuyuş ilişkisi” hakkında ise herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Taramada

Kur'an Ayetlerinin Makamsal Okuyuş İle Ezberlenmesinin, Ayetlerin Doğru Okunması Üzerindeki Etkisi

incelenen kaynaklardan, konusu müzik ve eğitim olanların oranı %42,9 iken, Kur'an ayetlerinin ezberlenmesinde makamsal okuyuşun etkisi konusunda kaynak oranının %0,00 olması yani hiçbir kaynak bulunamaması, bir taraftan müzik alanında dini metinlerin ezberlenmesi hususunun eğitim ve müzik araştırmaları kapsamına alınmadığını, diğer taraftan ise dini ilimler alanında müziğin Kur'an ayetlerinin ezberlenmesinde bir eğitim aracı olup olamayacağı konusunun araştırılmadığını göstermektedir. Her iki alanda da bu konuda gözlenen boşluğun doldurulması açısından bu çalışma önem arz etmektedir.

Şekil 1: Literatür Taramasındaki Kaynakların Kapsamlarına Göre Yüzde Dağılımı

2.2.11. Araştırmanın Tasarım Aşaması

Araştırma konusu ile ilgili literatür taraması yapıldı daha önce böyle bir konunun çalışılmadığı tespit edildikten sonra deneysel çalışmanın tasarlanması amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur. Sekiz haftalık süreçte Marmara Üniversitesi ve diğer bazı üniversitelerde görev yapan Psikoloji,⁴⁸ Din Psikolojisi,⁴⁹ İstatistik,⁵⁰ Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme,⁵¹ Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat⁵² alanlarından öğretim elemanlarıyla, psikologlar⁵³ ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görevli uzmanlarla⁵⁴ görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde uzmanlardan deneysel desen modeli, evren ve örneklem tespiti, katılımcı sayısı ve niteliği, deney ortamının şartları, deney gruplarının özellikleri, araştırma materyalleri, alt

⁴⁸ Yrd. Doç. Dr. Reyhan Bilge (İstanbul Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi, 29.09.2016).

⁴⁹ Doç. Dr. Ali Ayten (MÜİF Öğretim Üyesi, 23.09.2016), Yrd. Doç. Dr. Sevede Düzgüner (MÜİF Öğretim Üyesi, 18.11.2016).

⁵⁰ Yrd. Doç. Dr. Melek Astar (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 06.10.2016).

⁵¹ Dr. Müge Uluman (Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi Öğr., 03.11.2016).

⁵² Prof. Dr. Nihat Temel (MÜİF Öğretim Üyesi, 02.11.2016), Naci Demirci (MÜİF Araştırma Görevlisi, 02.11.2016), Prof. Dr. Mehmet Emin Maşalı (MÜİF Öğretim Üyesi, 03.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Kamil Yaşaroğlu (MÜİF Öğretim Üyesi, 14.11.2016), Dr. Münteha Maşalı (MÜİF Öğretim Görevlisi, 18.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Fatih Çollak (MÜİF Emekli Öğretim Üyesi, 18.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Hatice Şahin Aynur (Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, 22.11.2016), Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kılıç (MÜİF Öğretim Üyesi, 23.11.2016).

⁵³ Uzm. Psk. Şeyma Demirlikan (Türk Kızılayı Uzman Klinik Psikoloğu, 25.09.2016), Psikolog Ebrar Yenice Kanık (İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü Kurum Psikoloğu, 29.10.2016).

⁵⁴ Kerim Öztürk (Üsküdar Valide-i Cedid Camii İmam-Hatibi, MÜİF Misafir Öğretim Görevlisi, 16.11.2016), Yunus Balcıoğlu (Ataşehir Mimar Sinan Camii İmam-Hatibi, MÜİF Misafir Öğretim Görevlisi, 16.11.2016), Osman Eğin (İstanbul Haseki Diyanet Eğitim Merkezi Müdürü, 21.11.2016).

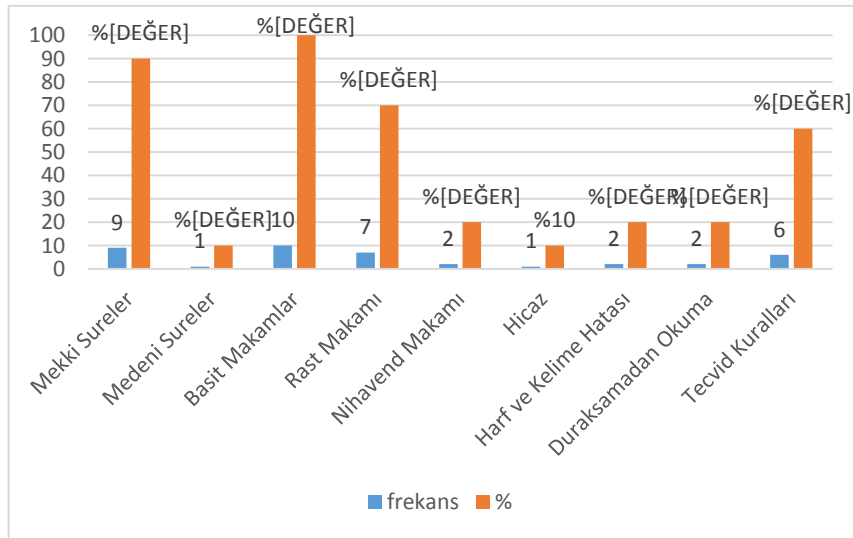
problem ve hipotezlerin oluşturulması, uygulama sonucu katılımcı performansının değerlendirilmesi gibi konularda bilgi ve öneriler alınmıştır. Bunlar doğrultusunda araştırma modeli ve katılımcı sayısı belirlenerek araştırma materyalleri ile ilgili hazırlık sürecine geçilmiştir.

2.2.12. Araştırma Materyallerinin Hazırlık Aşaması

Bu aşamada öncelikle araştırmaya katılacak öğrencilerin demografik bilgilerini, Kur'an ve müzik ile olan bağlarını öğrenmek amacıyla 15 sorudan oluşan bir katılımcı bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.⁵⁵ Deneysel çalışmada katılımcılardan ezberlemeleri istenilen ayet grubunun özellikleri ve deney grubuna dinletilecek olan Kur'an okuyuşunun gerçekleştirileceği makam uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda tespit edilmiştir. Alınan uzman görüşlerinin işlendiği formun sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 2
Uzman Görüşleri Frekans ve Yüzde Dağılımı Tablosu

Konu	Öneri	Frekans	%	Uzman Sayısı:10
Sure Niteliği	Mekki Sureler	9	90	
	Medeni Sureler	1	10	
Makam Niteliği	Basit Makamlar	10	100	
Makam İsmi	Rast Makamı	7	70	
	Nihavend Makamı	2	20	
	Hicaz	1	10	
Okuyuş Değerlendirme	Harf ve Kelime Hatası	2	20	
	Duraksamadan Okuma	2	20	
	Tecvid Kuralları	6	60	

Şekil 2: Uzman Görüşleri Frekans ve Yüzde Dağılımı

⁵⁵ Karışman, s. 90.

Kur'an Ayetlerinin Makamsal Okuyuş İle Ezberlenmesinin, Ayetlerin Doğru Okunması Üzerindeki Etkisi

Yukarıdaki tablo ve grafik incelendiğinde uzman görüşlerinin; katılımcılara **Mekki surelerin**⁵⁶ birinden seçilecek olan ayet grubunun ezberletilmesi, bu ayetlerin uzman tarafından basit makamlardan biri ile en çok da **Rast makamı** ile okunması, katılımcı ezber okuyuşunun değerlendirilmesinde en fazla **tecvid kurallarına** dikkat edilmesi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, katılımcılardan ezberlemeleri istenilecek ayet grubu Mekki bir sure olan Hicr Suresi'nin 91-95. ayetleri olarak belirlenmiştir. Bu surenin seçilmesinde uzman görüşü sonuçlarının işaret ettiği Mekki olma özelliği dışında herhangi bir etken bulunmamaktadır. Sure içinden ezber için seçilecek bölümün belirlenmesinde ise ayet uzunluklarının birbirine yakın olmasına özen gösterilmiştir. Belirlenen ayet grubunun uzman tarafından Rast makamında ve makamsız şekilde okunup kaydedilmesi suretiyle deneysel çalışma esnasında gruplara dinletilecek olan iki farklı ses kaydı oluşturulmuştur.⁵⁷ Bu kayıtlardan **makamsız** okuyuşla yapılanı üzerinde, herhangi bir ton, nağme farkı içermemesi adına **frekans editing** işlemi gerçekleştirilmiştir.⁵⁸

Uzman tarafından, Rast makamında gerçekleştirilen makamsal okuyuşun Fatma Zehra Karışman tarafından notaya alınmış hali aşağıda sunulmaktadır:

⁵⁶ Medine'ye hicretten önce nazil olan ayet ve sureler Mekki olarak nitelendirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Sülün, Kur'an Kılavuzu Mutlak Gerçeğin Sesi, 1. Basım, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011, s. 90.

⁵⁷ Hicr suresi 91-95. ayetlerin uzman okuyuş kayıtları, İstanbul Ataşehir ilçesi Mimar Sinan Camii İmam Hatibi olan ve aynı zamanda MÜİF'de misafir öğretim görevlisi olarak Kur'an Okuma ve Tecvid dersleri veren Yunus Balcıoğlu tarafından, Apple marka iPhone 6s Plus model cep telefonu ile yapılmıştır.

⁵⁸ Bu işlem MÜİF Türk Din Musikisi ABD hocalarından Doç. Dr. Ayşe Başak İlhan Harmancı tarafından Apple Mac Pro model cihazda Cubase 7 müzik yazılımı ile gerçekleştirilmiştir. Frekans Editing: Kaydedilen bir sesin istenilen tonlama ölçütlerine uydurulması için yapılan işlem.

Bis- mil- lâ- hir- rah- mâ- nir- ra- hîm

El- le- zî- ne- ce- a- lül- kur'- â- ne- ı- dîn

Fe- ve- rab- bi- ke- le- nes'- e- len- ne- hüm- ec- me- îñ

Am- mâ- kâ- nû- ya'- me- lûn

Fas- da'- bi- mâ- tû' me- ru- ve- a' rıd- a- nil- müş- ri- kîn

İñ- nâ- ke- fey- nâ- kel- müs- teh- zi- îñ

Deneysel çalışmada dinletilmek üzere oluşturulan ses kayıtları, araştırma için gönüllü olan katılımcılardan rastlantısal olarak seçilen beş kişi ile gerçekleştirilen pilot çalışmada kullanılmıştır. Kayıtları dinleyerek ezber yapmaya çalışan katılımcılardan hem makamsal okuyuş dinleyenler hem de makamsız okuyuş dinleyenler, ayet grubunun bütün olarak sunulduğu kaydın ezber yapmaya uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bu sebeple, **parçadan bütüne** prensibi esas alınarak, her iki grup için uzman okuyuşu kaydı kullanılarak iki yeni kayıt daha hazırlanmıştır.⁵⁹ Deneysel çalışmanın ilk aşamasında gruplar için hazırlanan bu kayıtlar, ikinci aşamasında ise uzman kaydının orijinal hali (ayetlerin bütün halde okunduğu kayıtlar) kullanılmıştır.

2.2.13. Çalışma Grubunun Oluşturulma Aşaması

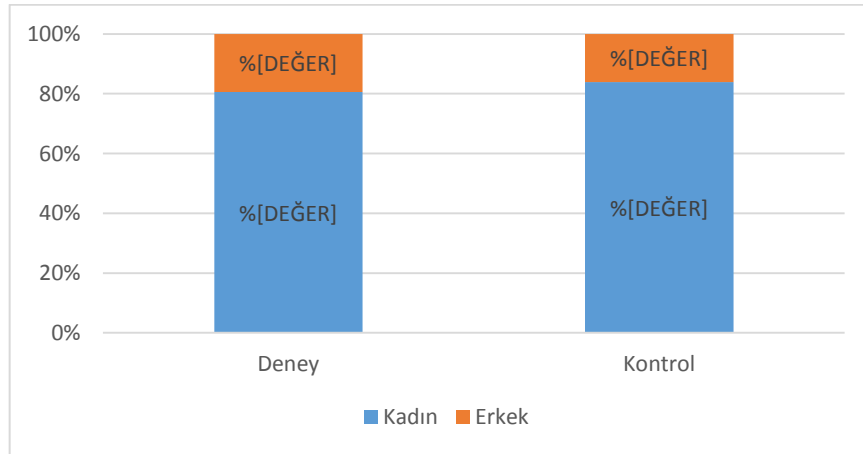
Bu aşamada örneklemin alınacağı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi hocalarının gözetiminde 2. sınıfta okuyan öğrencilere, yapılacak çalışmadan genel olarak bahsedilip kendilerinden **gönüllü** olarak araştırmaya katılmak isteyenlerin isimlerini ve iletişim

⁵⁹ Kayıtların hazırlanmasında Lenovo marka G50-80 model notebook ve Samsung marka S3 Mini GT I8200Q model cep telefonu kullanılmıştır. Hazırlanan kayıtlar parçadan bütüne prensibi gereğince öncelikle ilk ayet, sonra birinci ve ikinci ayet, daha sonra birinci ikinci ve üçüncü ayet, sonrasında birinci ikinci üçüncü ve dördüncü ayetler, son olarak da birinci ikinci üçüncü dördüncü ve beşinci ayet şeklinde oluşturulmuştur.

bilgilerini gönüllü katılımcı olma formuna yazmaları talep edilmiştir.⁶⁰ Bu esnada katılımcıları yönlendirmiş olmamak adına araştırmanın konusu hakkında öğrencilere bilgi vermemeye özen gösterilmiştir. Ayrıca **katılımcıların birbirine yakın özelliklere sahip olması** açısından **hafız olmama** ve **hafızlık yapıyor olmama** şartının araştırma açısından önemli olduğu da öğrencilere belirtilmiştir. Bu süreç sonunda araştırmada katılımcı olmak için 67 öğrenci gönüllü olmuştur. Bu öğrencilerden beşi ile pilot çalışma gerçekleştirildiği için asıl uygulama geri kalan 62 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Bu gönüllü grubunun 51'i kız 11'i erkek öğrenciden oluşmaktadır. 2016-2017 Eğitim-öğretim yılı itibariyle MÜİF'de okuyan erkek öğrenci sayısının kız öğrenci sayısına oranı göz önünde bulundurulduğunda gönüllü olanlar arasındaki erkek ve kız sayısı farkının araştırma açısından problem teşkil etmeyeceği düşünülmektedir. Yapılan yansız atama⁶¹ neticesinde bu katılımcıların 31'i deney grubunu, 31'i kontrol grubunu oluşturmuştur. Katılımcıların gruplara dağılımını gösteren tablo ve grafik aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3
Katılımcıların Gruplara Göre Frekans ve Yüzde Dağılım Tablosu

		Deney Grubu	Kontrol Grubu	Toplam
Kadın	Frekans	25	26	51
	%	80,6	83,9	82,3
Erkek	Frekans	6	5	11
	%	19,4	16,1	17,7
Toplam	Frekans	31	31	100
	%	100	100	100

Şekil 3: Katılımcıların Cinsiyete Göre Gruplara Dağılım Yüzdeleri

Yukarıdaki tablo ve grafik incelendiğinde katılımcıların yarısının deney grubunu yarısının da kontrol grubunu oluşturduğu; iki grupta yer alan kız ve erkek katılımcı sayısının birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır.

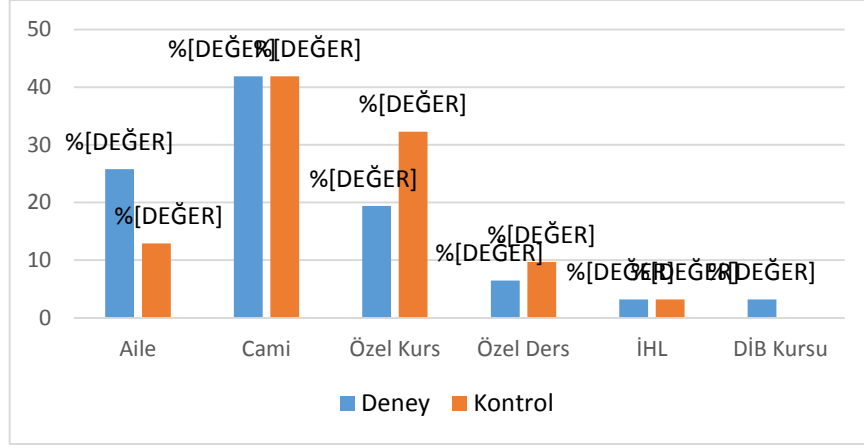
2.2.14. Katılımcıların Kur'an ve Müzik ile Olan İlişkisi

⁶⁰ Karışman, s. 95.

⁶¹ Yansız atama: Evrendeki tüm elemanların birbirine eşit seçilme şansına sahip oldukları örnekleme türü (Karasar, s. 151).

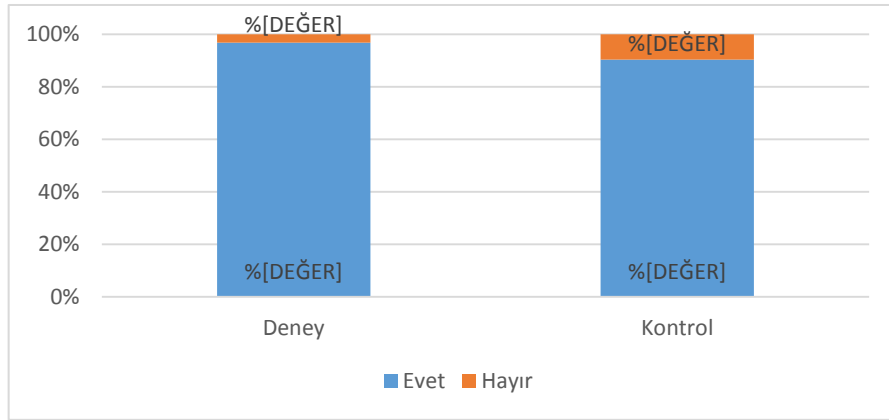
Araştırmada yer alan katılımcıların Kur'an ve müzik ile bağlarının nasıl olduğunu öğrenmek üzere hazırlanan katılımcı bilgi formundan bu konudaki kategorik değişkenlerle⁶² ilgili elde edilen veriler aşağıda grafiklerle sunulmaktadır.

2.2.14.1. Katılımcıların Kur'an ile İlişisine Dair Veriler

Şekil 4: Kur'an Okuma Eğitiminin İlk Alındığı Yer

İlk Kur'an okuma eğitimlerini nerede aldıklarına dair soruya Şekil 4'te görüldüğü gibi katılımcıların önemli bir çoğunluğu tarafından **camii** cevabı verilmiştir. Camiden sonra en çok özel Kur'an kursu ve aile bu eğitimin ilk alındığı yer olarak görülmektedir.

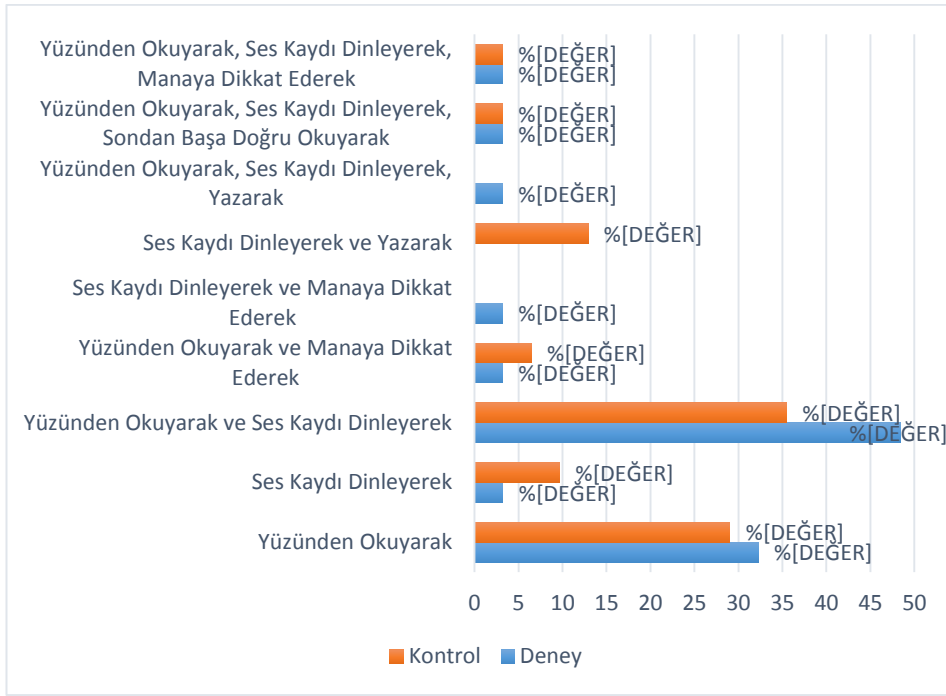

Şekil 5: Ders Dışı Kur'an Okuma Alışkanlığı

Dersler ve sınavlara hazırlık aşaması dışında Kur'an okuma alışkanlıklarının olup olmadığını öğrenmek üzere sorulan soruya Şekil 5'te görüldüğü gibi katılımcıların tamamına yakını tarafından **evet** cevabı verilmiştir.

⁶² Bireyler ya da objeler, nitelik ve çeşit yönünden farklılık gösteren bu tür değişkenlere göre kategorilere ayrılabilir ve böylece bir kategoriye girenlerin sayısı saptanabilir (Arıcı, s. 12).

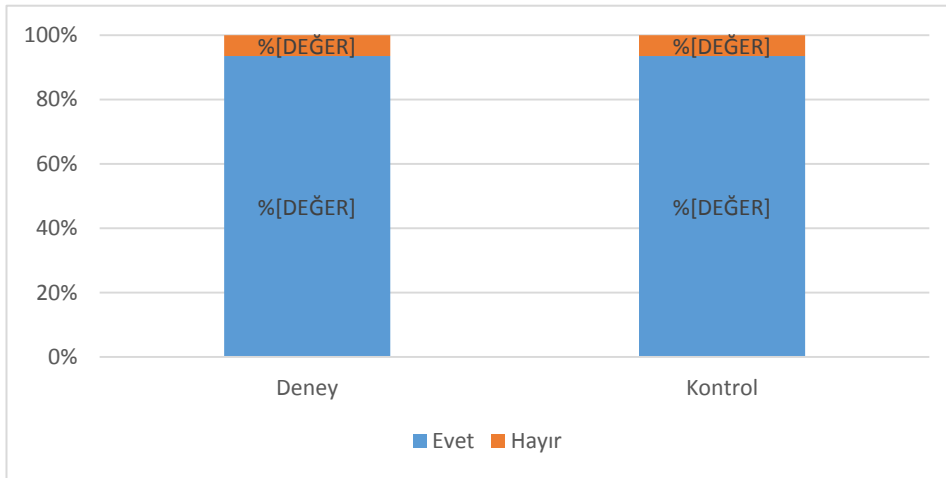
Kur'an Ayetlerinin Makamsal Okuyuş İle Ezberlenmesinin, Ayetlerin Doğru Okunması Üzerindeki Etkisi

Şekil 6: Kur'an Ezberleme Yöntemi

Katılımcıların Kur'an ayetlerini ezberlerken nasıl bir yöntem uyguladıklarını öğrenmeye yönelik sorulan soruya, Şekil 6'da görüldüğü gibi hem deney hem de kontrol grubundaki katılımcıların büyük bir kısmı tarafından **kendi kendime yüzünden okuyarak ve bir hocanın ses kaydını dinleyerek** cevabı verilmiştir. Bu soruya katılımcıların birden çok cevap verme şansı olduğu için tablodaki verilerin genel toplamları %100'ü geçmektedir.

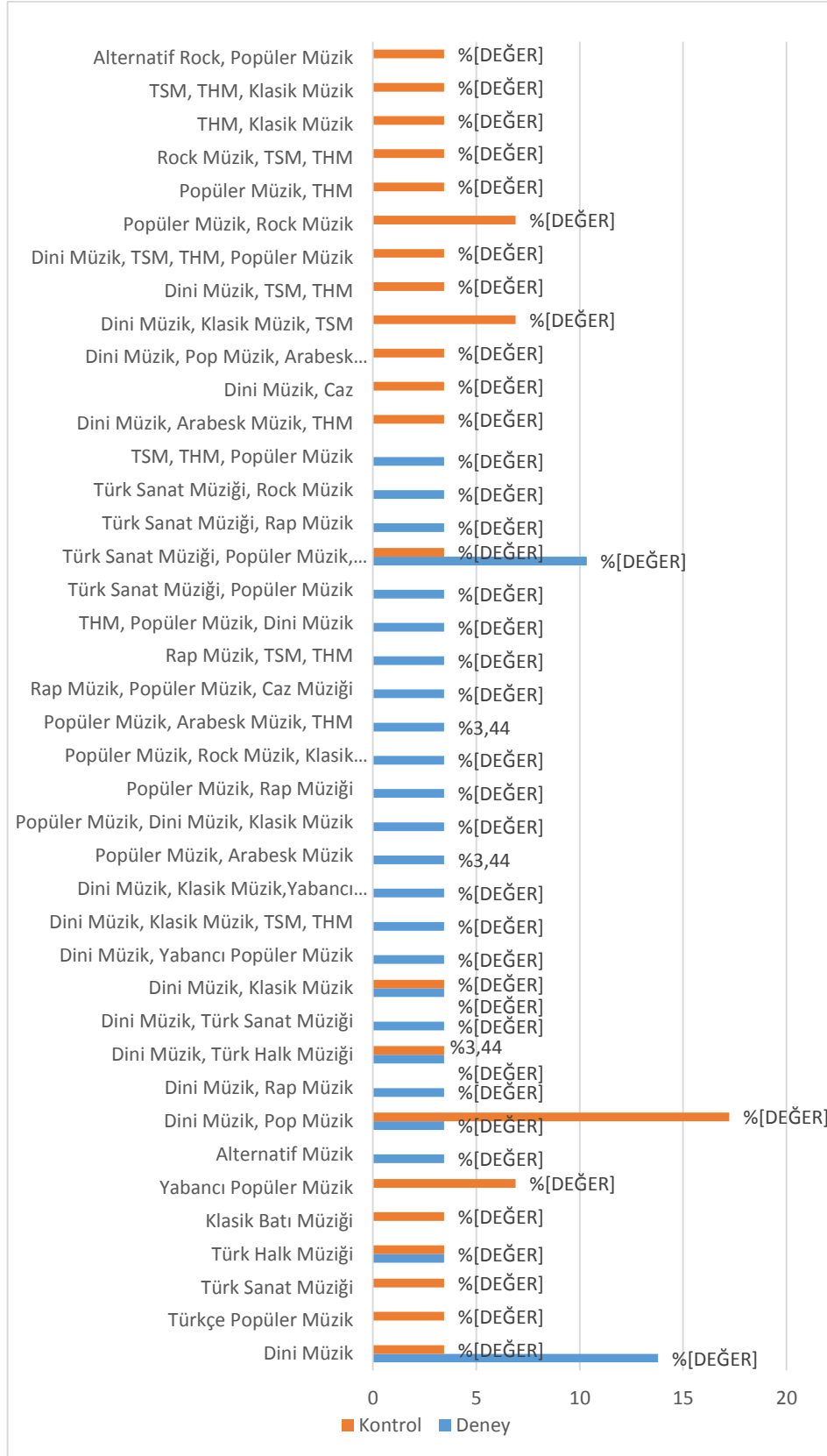
2.2.14.2. Katılımcıların Müzik ile İlişisine Dair Veriler

Şekil 7: Müzik Dinleme Alışkanlığı

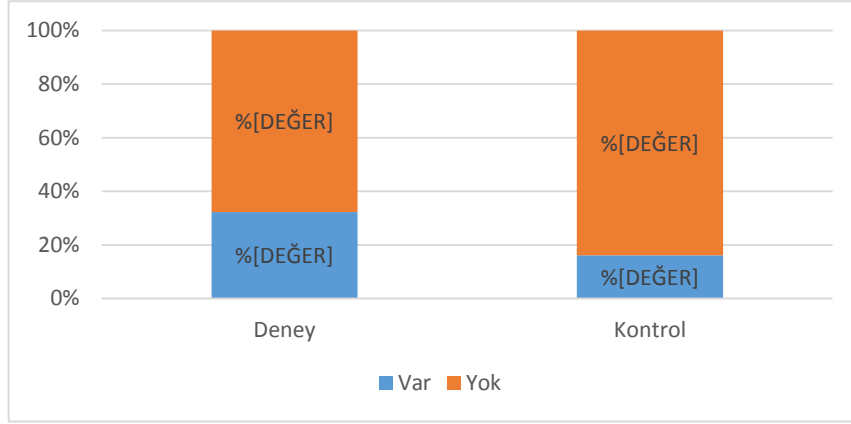
Müzik dinleme alışkanlıklarının olup olmadığını öğrenebilmek amacıyla sorulan soruya Şekil 7’de görüldüğü gibi her iki gruptaki katılımcıların tamamına yakını tarafından **evet** cevabı verilmiştir. Müzik dinleme alışkanlığı olmayan katılımcı oranının da deney ve kontrol grubunda birbirine denk olduğu görülmektedir.

Kur'an Ayetlerinin Makamsal Okuyuş İle Ezberlenmesinin, Ayetlerin Doğru Okunması Üzerindeki Etkisi

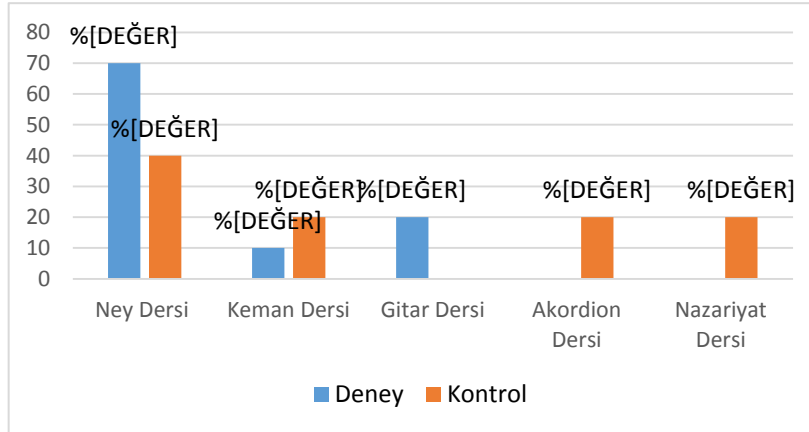
Şekil 8: Dinlenen Müzik Türleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin ne tür müzik dinlediğini öğrenmek üzere sorulan soruyla ilgili, genelde kulağına hoş gelen her müziği dinlediğini belirtilen katılımcıların yoğunlukla dinledikleri müzik türlerinin **dini müzik ve popüler müzik** olduğu Şekil 8’de görülmektedir. Bu soruya katılımcıların birden çok cevap verme şansı olduğu için tablodaki verilerin genel toplamları %100’ü geçmektedir.

Şekil 9: Müzik Eğitimi Durumu

Şekil 9’da görüldüğü üzere, okuldaki Dini Musiki dersleri dışında özel bir müzik eğitimi alıp almadıklarını öğrenmek amacıyla sorulan soruya katılımcıların yarısından fazlası herhangi bir müzik eğitimleri olmadığı yönünde cevap vermiştir. Okuldaki ders dışında bir çeşit müzik eğitimi aldığını belirtenlerin sayısının, deney grubunda kontrol grubuna göre daha çok olduğu görülmüştür. Yansız atama ile oluşturulan bu iki gruptan deney grubunda yer alan ve müzik eğitimleri olduğunu belirten katılımcı sayısının kontrol grubundakine göre daha çok olmasının, yapılan görüşmelerde aldıklarını belirttikleri eğitimin niteliği ve niceliği açısından araştırma sonuçlarını etkilemeyeceği düşünülmektedir.

Şekil 10: Müzik Eğitimi Türü

Okuldaki Dini Musiki dersi dışında özel olarak müzik eğitimi aldığını ifade edenlerin ne tür bir eğitim aldıklarını öğrenmek amacıyla sorulan soruya, Şekil 10’da belirtildiği üzere bu katılımcıların tamamına yakını tarafından bir tür **enstrüman** dersi alındığına yönelik cevap verilmiştir. Bunlar içinde ilk sırayı **ney dersinin** aldığı görülmektedir.

2.2.15. Araştırmanın Uygulama Aşaması

Araştırmanın uygulama aşaması toplamda 4 hafta sürmüştür. Araştırmacı bu süreç boyunca hafta içi her gün, deneysel çalışma için MÜİF Camii Kültür Merkezi binasında yetkililer tarafından tahsis edilen odada⁶³ o gün gelen katılımcılar ile birebir görüşerek deneysel işlemleri gerçekleştirmiştir. Her bir katılımcı ile yapılan görüşme, deneysel işlemler ve katılımcı bilgi formunun doldurulması dahil ortalama 20 dakika sürmüştür. Araştırma için gelen katılımcıların rastlantısal olarak atandığı deney ve kontrol gruplarına sırasıyla şu işlemler uygulanmıştır:

1. Katılımcıdan bilgi formunu okuyup imzalaması istendi. Aynı form araştırmacı tarafından da imzalandı.
2. Katılımcıların bilgi formundaki sorulara verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından forma kaydedildi.
3. Katılımcıdan önünde hazır bulunan Kur'an-ı Kerim'den ilgili ayet grubunu 2 defa sesli olarak okuması istendi.⁶⁴
4. Katılımcıdan araştırma için kullanılacak olan kulaklığı⁶⁵ takarak hazırlanan ses kaydını dinlemesi ve bu sırada ayetleri ezberlemeye çalışması istendi. Bu aşamada deney grubundaki katılımcılara makamsal okuyuşla yapılan ses kaydı, kontrol grubundaki katılımcılara ise makamsız okuyuşla yapılan ses kaydı dinletilmiştir.⁶⁶
5. Ses kaydını dinledikten sonra katılımcıdan kulaklığı çıkartıp ayet grubunu 3 defa yine Kur'an'dan sesli okuyarak ezberlemeye çalışması istendi.⁶⁷

⁶³ Karışman, s. 125.

⁶⁴ Kur'an ezberi çalışmasına başlamadan önce, aşinalık kazanmak açısından ezberlenecek metnin yüzünden (metne bakarak) birkaç defa okunması uzmanlarca önerilmektedir. Bu konuda bazı kaynaklar yüzünden okuma tekrar sayısı ile ilgili 3-5 gibi rakamlar verirken (İbrahim Tanrıkulu, "Kur'an Öğretimine ve Hıfzına Dair Bazı Mülâhazalar", *Yecder Kitapları I Yecder I. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri*, 2010, İsam İlahiyat Makaleler Veri Tabanı, [13 Mart 2017]); (Yavuz Fırat, "Kur'an Öğretimi ve Hafızlık Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, 2, 23, İsam İlahiyat Makaleler Veri Tabanı, [13 Mart 2017]); bazıları herhangi bir sayı vermeksizin, ezberlenecek kısmın çokça okunarak işlek hale getirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Mehmet Adıgüzel, "Kur'an Öğrenim ve Öğretiminin Önemi ve Ezberleme Teknikleri", *Ekev Akademi Dergisi*, 2001, 3, 1, İsam İlahiyat Makaleler Veri Tabanı, [13 Mart 2017]); (Yusuf Alemdar, "Teknik ve Estetik Açısından Kur'an Öğretme ve Okumaya Dair Bazı Gözlem ve Görüşler", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, 12, 1, [13 Mart 2017]). Kaynaklarda bu konuyla ilgili standart bir uygulamaya rastlanmadığından, yüzünden okuma tekrar sayısı deneysel çalışma süresinin de kısıtlılığı sebebiyle araştırmacı tarafından rastlantısal şekilde ilk aşamada 2, ikinci aşamada 3 defa olarak belirlenmiştir.

⁶⁵ Katılımcılara ses kaydının dinletildiği Hadron marka Color Fashion EP05 model katlanır kulaklığın teknik özellikleri: Hoparlör Frekans Aralığı 20HZ-20KHZ; Hoparlör Empedansı 32 Ohm; Hoparlör Hassaslığı 104db. (Kulaklık görseli için bkz. s. 125, Ek 3.2.)

⁶⁶ Deney grubuna dinlettirilmek üzere hazırlanan ses kaydının süresi 5 dakika 41 saniye iken kontrol grubununki 5 dakika 35 saniyedir. İki kaydın süreleri arasındaki bu fark deney grubunun kaydının makamsal okuyuşla, kontrol grubunun ise makamsal olmayan okuyuşla gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır.

⁶⁷ Dipnot 63'te belirtilen nedenle bu aşamada da tekrar sayısı rastlantısal şekilde 3 defa olarak belirlenmiştir.

6. Katılımcıdan varsa kendi kulaklığını, yoksa araştırma için hazırlanan kulaklığı sadece bir kulağına takıp, ses kaydını 5 defa dinlerken ayetleri sesli okuyarak ezberlemeye çalışması istendi.⁶⁸ Bu aşamada Kur'an'a bakarak okumaları ya da ezbere okumaları konusu katılımcıların tercihine bırakıldı.
7. Ses kaydı dinleme ve ezberleme aşamalarında katılımcının ayetleri yüzünden okuyarak takip ettiği Kur'an-ı Kerim bu sürecin sonunda kapatıldıktan sonra katılımcıdan ezberlediği ayet grubunu ezbere okuması istendi. Bu okuyuş esnasında daha sonra araştırmacı tarafından değerlendirilmek üzere katılımcının bilgisi ve onayı dahilinde ses kaydı yapılmıştır.⁶⁹ Yapılan bu kayıtlar katılımcı numarası ile isimlendirilerek arşivlenmiştir.

2.2.16. Katılımcı Ezber Okuyuşlarının Değerlendirilmesi

Deneysel işlemlerin sonunda yapılan ses kayıtları araştırmacı tarafından dinlenerek katılımcıların ezber okuyuşları değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirmeler, uzman okuyuşundan ve seçilen ayet grubundan yola çıkılarak belirlenen ölçütler çerçevesinde yapılmıştır. Bu aşamada elde edilen veriler **doğru okuyuş değerlendirme formuna** işlenmiştir.⁷⁰ Katılımcıların okuyuşlarını ölçmek ve gruplar arasındaki farklılıkları tespit edebilmek amacıyla oluşturulacak **doğru okuyuş sonucu** için, seçilen ayet grubunun barındırdığı teknik özellikler ve bunların ayetlerde bulunma adetleri hesaplanıp **hatasız okuma kriterleri tablosu** oluşturulmuştur.⁷¹ Bu tablonun oluşturulmasında, okuyuşların sağlıklı ölçümünün yapılabilmesi için en küçük ayrıntıya inilerek **tecvid kuralları, harf ve hareke** gibi özellikler dikkate alınmıştır. Ezber okuyuşunda katılımcı tarafından bu özelliklerle ilgili hatalı kullanılan ya da hatırlanmayan unsurlar hata olarak değerlendirilirken tekrar edilenler hata kapsamına alınmamıştır. Sonuç olarak seçilen ayet grubu ile ilgili katılımcının yapabileceği **maksimum hata sayısı 198** olarak tespit edilmiş ve katılımcıların dos. ortalamaları ile grupların başarı oranları buna göre hesaplanmıştır.

3. BULGU ve YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda oluşturulan alt probleme ilişkin bulgu ve buna dayalı olarak yapılan yorum yer almaktadır. Aşağıda sunulacak olan analiz tabloları ve grafikler SPSS 21 istatistik paket programında hazırlanmıştır.

⁶⁸ Yavuz Fırat, "Kur'an Öğretimi ve Hafızlık Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler" isimli makalesinde, ezberlenecek kısmın yüzünden okunduktan sonra sahih okuyan (tecvid kurallarına ve harflerin mahreçlerine uyan) hafızların ses kayıtlarından da birkaç defa dinlenebileceğini belirtmektedir (Fırat, s. 562). Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hafızlık Eğitim Programı'nda da, ezberlenecek bölümün öğrenciye dinletilmesinin öneminden bahsedilmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, "Hafızlık Eğitim Programı", Ankara, 2010, <http://docplayer.biz.tr/2613955-T-c-basbakanlik-diyamet-isleri-baskanligi-hafizlik-egitim-programi.html>, [13 Mart 2017], s. 26). Yüzünden okuma tekrar sayısı konusunda olduğu gibi ses kaydı dinleme sayısında da standart bir uygulamaya rastlanmadığı için bu aşamadaki ses kaydı dinleme sayısı araştırmacı tarafından rastlantısal olarak 5 defa şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca, uzmanların ezber yaparken kişinin kendi sesini duymasının önemli olduğuna dikkat çekmesi sebebiyle katılımcılardan ezberlerini yaparken sesli okuma yapmaları istenmiştir (Nihat Temel, -MÜİF Öğretim Üyesi-, "Araştırmada Kullanılacak Materyalleri Belirlemek Üzere Uzman Görüşü Alınması" konulu şifahi görüşme, İstanbul: 2 Kasım 2016; DİB Hafızlık Eğitim Programı 2010).

⁶⁹ Katılımcıların ezber okuyuşları Samsung marka S3 Mini GT I8200Q model cep telefonuna, cihazın kendi dahili ses kayıt programıyla M4A formatında kaydedilmiştir.

⁷⁰ Karışman. s. 93.

⁷¹ Karışman. s. 96.

Alt Problem: Deney grubundaki katılımcıların **doğru okuyuş sonuç (dos.) ortalamaları** ile **kontrol** grubundakilerin **ortalamaları** arasında **anlamlı**⁷² bir **farklılık** var mıdır?

Bu alt problemde, deney ve kontrol grupları arasında, katılımcıların ezberledikleri ayetleri okumaları esnasında gösterdikleri başarı ve yaptıkları hatalar sonucu oluşan **dos. ortalamaları** açısından bir **fark** olup olmadığı sorgulanmaktadır.

Gruplar arasında bu konudaki farklılığın test edilmesinden önce, katılımcı okuyuşlarının değerlendirilmesinde esas alınan **dos.** yapısının dağılım karakteristiği **One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi (K-S Testi)** ile sınanmış⁷³ ve sonucun normal dağılımdan⁷⁴ farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4
Deney ve Kontrol Grubunun Doğru Okuyuş Sonuç Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Sonuçları

Gruplar		n*	Ort.Sıra**	DOS Ort.	Std.Sapma***
DOS	Kontrol Grubu	31	23,18	127,32	65,02
	Deney Grubu	31	39,82	177,39	37,28
	Toplam	62			

Mann-Whitney U Test (Mu test) p değeri****:0,0001<0,05

*n: Katılımcı Sayısı.

**Ortalama Sıra: Test sonucunu belirlemeye yarayan bir tür sıralama ölçütü.

***Standart Sapma: Ölçüm değerinin ortalama ile farkını gösteren tanımlayıcı istatistik.

****p Değeri: "Bir istatistiksel hipotez testinin olasılık değeri; gözlenen değerlerden elde edilen bir test istatistiğinin ortaya çıkma olasılığı."⁷⁵

Tablo 4'te görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcıların **dos.** ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık **bulunmaktadır** (*p değeri: 0,0001<0,05*).

Her iki gruba ait **dos.** ortalamaları incelendiğinde **deney grubunun ortalamasının**, kontrol grubunun ortalamasına göre **önemli ölçüde yüksek** olduğu görülmektedir. Yine her iki grubun **dos.** ortalamalarına dair **standart sapma** değerleri incelendiğinde **kontrol grubu sonuç alanının** deney grubuna göre **daha geniş** olduğu yani kendi ortalaması için çok yüksek sonuç aralıklarında değer aldığı gözlenmektedir. **Deney grubunun** standart sapma değerine bakıldığında ise bu grubun **sonuç aralıklarının** kontrol grubuna göre **daha dar** bir alanda dağıldığı anlaşılmaktadır.

Elde edilen bu bulgulara dayanarak, iki grup arasında dos. ortalamaları açısından deney grubunun lehine ciddi bir farklılık olduğu söylenebilir.

⁷² Anlamlılığın tanımı için bkz. 2.2.9. Tanımlar.

⁷³ Karışman s. 97.

⁷⁴ Normal dağılım: Sürekli random değişkenlere ait verilerin oluşturduğu çan eğrisi biçiminde bir eğrinin yatay eksene göre gösterdiği dağılım. (Köklü, s. 97).

⁷⁵ Köklü, s. 109.

4.SONUÇ

Bu bölümde, araştırma hipotezi ile alt probleme ilişkin bulgunun karşılaştırılması suretiyle elde edilen sonuç yer almaktadır.

Hipotez: Kur'an ayetlerinin **makamsal okuyuşunu** dinleyerek ezber yapan grubun **dos. ortalaması, makamsız** olanı dinleyerek ezber yapan grubun **ortalamasına göre daha yüksektir.**

Sonuç: Katılımcıların ezber okuyuşlarının belirlenen kıstaslar doğrultusunda değerlendirilmesi ile elde edilen dos. ortalamalarının, grup değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mu Testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda iki grubun ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde deney grubunun dos. ortalamasının kontrol grubunununkine göre önemli seviyede yüksek olduğu görülmüştür. **Dolayısıyla Hipotez doğrulanmıştır. İki grup arasında deney grubunun lehine görülen bu farklılık; Kur'an ayetlerini makamsal okuyuş ile ezberlemenin, ayetin doğru okunması üzerindeki olumlu etkisinin bir kanıtıdır.**

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ARICI, Hüsnü. İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar. Gözden Geçirilmiş 15. Baskı. Ankara: Meteksan A.Ş., 2005.
- ARICIGİL Çılan, Çiğdem. Sosyal Bilimlerde Kategorik Verilerle İlişki Analizi. 1. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2009.
- ARSLANTÜRK, Zeki. Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri. 5. Basım. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001.
- ATAMAN, Ahmet Muhtar. Musiki Tarihi II. 2. Baskı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1947.
- AZİZ, Aysel. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri. Geliştirilmiş 6. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2011.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, Ömay Çokluk ve Nilgün Köklü. Sosyal Bilimler İçin İstatistik. 10. Basım. Ankara: Pegem Akademi, 2012.
- DELLA Porta, Donatella ve Michael Keating. Sosyal Bilimlerde Yaklaşımlar ve Metodolojiler. Sabri Gürses (çev.). 1. Basım. İstanbul: Küre Yayınları, 2015.
- EMİROĞLU, İbrahim. Klasik Mantığa Giriş. 8. Basım. Ankara: Elis Yayınları, 2011.
- KALIPSIZ, Abdülkadir. Bilim ve Araştırma. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 1987.
- KARAHASANOĞLU, Songül ve Elif Damla Yavuz, Müzikte Araştırma Yöntemleri, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Yayınları, 2015.
- KARASAR, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler. 2. Yazım 30. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

TİDSAD

Kur'an Ayetlerinin Makamsal Okuyuş İle Ezberlenmesinin, Ayetlerin Doğru Okunması Üzerindeki Etkisi

KIRCAALİ İftar, Gönül. "Bilim ve Araştırma", Ali Atıf Bir (Ed.). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 601, 1999, ss. 3-12.

KÖKLÜ, Nilgün. Açıklamalı İstatistik Terimleri Sözlüğü. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002.

SARI, Mehmet Ali. Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Tekniği ve Kuralları. 2. Baskı. İstanbul: MÜİFV Yayınları, 2011.

SÜLÜN, Murat. Kur'an Kılavuzu. 1. Basım. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.

Sürelî Yayınlar

ŞAHİN, İlkey. "Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik". Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Cilt. 49, sy. 2, (Haziran 2008), ss. 269-285.

ULUDAĞ, Süleyman. "Musiki Alemdeki Süsün Bir Parçasıdır". Diyanet Aylık Dergi Eki. sy. 221, (Mayıs 2009), ss. 17-21.

Kongre-Sempozyum

GÖKSEL Erdal, Gülşen. "Müziğin Kişisel-Toplumsal-Ulusal-Uluslararası İşlevleri Üzerine", 38. İcanas –Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları- Kongresi. Baskı Sayısı: 450, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı, 10-15 Eylül 2007, C. 1, ss. 287-294.

GÖHER, Feyzan. "Müziğin Toplumsal İşlevi Müzik, Siyaset, Din ve Ekonomi", 38. İcanas – Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları- Kongresi. Baskı Sayısı: 450, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı, 10-15 Eylül 2007, C. 1, ss. 303-313.

TURABİ, Ahmet Hakkı. "İbn Sina ve Müzik", Uluslararası İbn Sina Sempozyumu. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 22-24 Mayıs 2008, C. 2, ss. 195-216.

Tezler

KARIŞMAN, F. Zehra. "Kur'an Ayetlerinin Ezberlenmesinde Makamsal Okuyuşun Etkisi", Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi SBE, 2017.

YEPREM, M. Safa. "Türk Cami Musikisi İle Mukayeseli Olarak İstanbul Gayr-ı Müslimlerinde Mated Musikisi", Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi SBE, 2004.

Elektronik Kaynaklar

ADIGÜZEL, Mehmet. "Kur'an Öğrenim ve Öğretiminin Önemi ve Ezberleme Teknikleri", *Ekev Akademi Dergisi*, 2001, 3, 1, İsam İlahiyat Makaleler Veri Tabanı, (13 Mart 2017).

ALEMDAR, Yusuf. "Teknik ve Estetik Açından Kur'an Öğretme ve Okumaya Dair Bazı Gözlem ve Görüşler", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, 12, 1, (13 Mart 2017).

- DIYANET İşleri Başkanlığı, “Hafızlık Eğitim Programı”. Ankara, 2010, s. 26.
<http://docplayer.biz.tr/2613955-T-c-basbakanlik-diyamet-isleri-baskanligi-hafizlik-egitim-programi.html>, (13 Mart 2017).
- FIRAT, Yavuz. “Kur’an Öğretimi ve Hafızlık Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, 2, 23, İsam İlahiyat Makaleler Veri Tabanı, (13 Mart 2017).
- TANRIKULU, İbrahim. “Kur’an Öğretimine ve Hıfzına Dair Bazı Mülâhazalar”, *Yecder Kitapları I Yecder I. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri*, 2010, İsam İlahiyat Makaleler Veri Tabanı, (13 Mart 2017).